

Mina Reinert:

Hvussu hevur kvinnurørslan tað í Føroyum?

— Vit hava altíð havt orð fyri at vera 10–15 ár aftanfyri hini Norðanlondini, og hetta tykist eisini at vera so, tað tósóð verður um kvinnurørsluna. Føroyskar kvinnur liða av einari herviligari sjúku, sum næstan er ólekjandi, vit liða av dupltsiðadari undirbrotligheit.

Føroyinga niðurarvaða undirbrotligheit yvirfyri øllum, sum kemuruttan eftir, er okkum ein royndur lutur, og hetta liggur so fast í okkum, og er vordió ein so steinrunnin óvani í okkum øllum, at vit als ikki kundu hugsað okkum at sett ein einasta spurning við nakad, sum kemur frá stóra móðurlandinum sunnanfyri, óansað hvussu tápuligt tað annars man ljóða ella siggja út.

Í kvinnuna kemur haraftir tann undirbrotligheit fram, sum finst í trúarlæru okkara, so skjótt hon fær drong. Kvinnan skal vera manninum undirgivin og vera honum lyðin, og tann føroyska kvinnan hevur fingið tugst inn í heysin longu saman fyri fyrstu greytaspón síni, at tað sum maðurin ger, er altíð tað rætt.

Ein avleggari av hesum er eitt sjónarmið, sum eisini stavar frá trúarlæruni, nevniliga »at kvinnan skal tigi í samkomuhúsinum«. Eg minnst væl, at mamma mín plagdi at stákast í køkini, bera mat inn á b orðið í stovuni, syrgja fyri at gestirnir — og pápi — ikki manglaðu nakad, men sjálf fekk hon sær at eta úti í køkini.

»Men hetta hevur onki við undirbrotligheit at gera« veit eg, at hon hevði sagt, um eg segði tað við hana. »Eg eri ikki undirtrýst«, hevði hon sagt. »Tað liggur best fyri á hendan hátt. Mær dámar eisini best at vera í køkini«.

Tá var markið millum kvinnu- og mansarbeiði gróftast. Maðurin forsyrgdi konuni og bør-

num — hann hevði ta út-vendigu rolluna. Kvinnan helt hús og uppfostraði børnini. Kvinnan hjálpti ofta manninum út í hoyna, tá epli skuldu setast niður ella takast upp, tá neytini skuldu mjólkast ella sópast undan o.s.fr. Tað er ongín ivi í, at tað var ein ávis virðing fyri kvinnuni, men hendan virðin tók aldrin mannin av fótum, og hon varð ongantið størri enn, at hon saktans kundi krúpa inn undir heitið av teimum kenslum, tey bæði høvdu hvør fyri øðrum. Eitt sera gott prógv fyri hvussu litið húsarhald og inniarbeiði hevði at tyða í eygunum á manninum og børnunum er kanska minnið um spurningin, tú setti fram til okkurt barn: »Hvat ger mamma tin?« Svárið, tú fekst, var altíð: »Mamma ger onki, hon er bara inni«.

Tað er eitt sindur annarleiðis í okkara døgum. Tær flestu kvinnur starvast út, tí nú mugu tær hjálpa til við at vinna pening, skulu tær hava ein goðan bústað. Men — háost vit í dag hava allar møguligar hentleikar at hjálpa okkum í húsinum, so er arbeiðið í sjálvum sær ikki so nógv annarleiðis. Jú, hon sleppur frá at standa og fiska kókandi heit klædnaplegg upp úr eini vaskigrýtu, skola tey í fimm lögum av koldum vatni, áðrenn hon bláfryst um armar og hendur kann sleppa at vinda tey og heingja tey út á snórin. Men so hevur hon so sanniliga óvnið at gera at h anga í klokkustronginum fyri at náa alt tað, sum allar tær fullautomatisku ringklokkurnar siga henni frá, at hon nú skal gera.

Hvussu reagera vit uppá kvinnurørsluna?

Tað er ikki sørt av samvitskubiti, sum togar í meg — og óivað fleiri við mær — tað kvinnurørslan verður nevnd. Onkustaðni

í útjaðaranum av hesum fyrbrigdi ekkóar tann óuttalaði spurningurin til okkara: Hvar vart tú, tá vit trongdu til tína hjálps?

Og vit svara til spurningin: Nei, veitst tú — eg hevði altso ikki tíð til at faast við kvinnurørsluna. Eg noyddist at arbeiða 8 tímar um dagin úti, og so noyddist eg at halda áfram við at arbeiða, tá eg kom til hús. Tá eg varð liðug við hetta, var ikki nógv sprell eftir í mær. Vikuskifti og summarfrítið? Nei, spyr ikki so tápuligt! Tað veit hvør kvinna, sum arbeiðir úti, hvat slíkt verður brúkt til. Ja, nettupp: At gera reint og vaska klæðir, og so sey hundrað smátingini sum »bara líka« skulu faast frá hondini fyri einhvønn pris, áðrenn mánaðagurin risur úr eystri.

Gongutúrurin úti í hagnum, sum læknin segði at tú skuldi fáa tær hvønn dag móti stress, og høgum blóðtrýsti, ringum nervum og æðraknútum, gjørdist ongantið til annað enn eina ætlan — tú hevði ikki tíð til tað. Allir fundirnir, tú so avgjort ætlaði tær at taka lut í, um friðarerslur, barnansing og kor teirra brekaðu, flutu fram við borðinum, og tú vart til endans so von við, at teir gloppu tær úr hondum, at tú ikki longur gav tær far um tað.

Tað einasta, tú hevði nógv mikið av orku eftir til at gera, var at smekka endan niður í ein bleytan stól, taka stokkarnar í hondina (so gjørdi tú nyttu, meðan tú sat, um ikki annað) og flóta burtur í eskapismunur og manipulationanna myndafloð og orðavavstur, sum liðandi smeyg sær út úr 26 tummars skerminum. Onkuntið hevði tú kanska styrki til at keypa tær eitt vikublað ella eitt romanblað — snøgt og lættligt at lesa, onki kravdi tað av tær, inn gjøgnum eitt eyga og út aftur gjøgnum hitt fór tað.

Nú er óivað onkur sum sigur (eg siggi tær fyri

mær: ræðslan lýsir úr eygum teirra, og røddin skelvir av samankroystari vreiði yvir hesi ússaligu kor, hendan systir teirra má liva undir):

»Men hvar er maður tin? Hjálpir hann tær ikki í húsinum?« Jú, hann plagrar at dustsúgva, og tað er oftast hann, sum hevur døgurðan kláran, tá eg komi til hús.

»Ger hann ikki annað?« vilja tær vita.

»Áh, jú — tað ger hann so vist. Hann hevur so nógv at takast við úti — garðurin, seyðurin, rossini o.s.fr. Hann er sjáldan inni, men hann tekur sær av børnunum, tey sleppa altíð við honum.«

Vinnulívið og kvinnurørslan

Í vinnulivinum í Føroyum er so at siga einki hent. Jú, vit hava nakrar kvinnuligar prestar, læknar, sakforarar og politikarar, men flytur tú teg eitt sindur út yvir hesi VIP-storv og niður á stóðið hjá tí »vanligu« føroysku kvinnuni, so situr hon sum undirleiðari ella bólkformaður í onkrum starvi í dag — og hon kemur ikki longur! Hon liggur kleimd millum tað niðasta og tað næstovasta lagið í eini pyramidu, sum er so snildisliga uppbygd, at hon fer at halda líka so leingi sum sfinx'urin í Gizah.

Vit hava hypnotiserað okkum sjálvar til at trúgva uppá, at maðurin kann alt nógv betur enn vit, og sjálvt ikki visindalig prógv kunnu sannføra okkum um okkara egna virði. Vit halda longri á enn hann. Vit tola meira pinu enn hann. Vit eru meiri praktiskar enn hann. Vit eru skilabetri enn hann.

Hvønn einasta dag siggja vit, hvussu okkara mannligu leiðarar gera síni mistøk, men vit bera yvir við teimum, tí vit eru skrásettir til at bera yvir við tápuligum mannfolki og børnum. Vit hava óivað

lyft upp undir sjálvar, tá maðurin klóraði sær upp á hasa súluna, og vit halda áfram við at lata hann sita haruppi, hóast vit mangan av hjarta høvdu havt hug at gjørt tað sama við hann, sum dúgvurnar gera við standmyndina av Nelson á Trafalgar Square í London.

Hvat kunnu vit gera við hetta?

Vit kunnu halda áfram við at stríðast fyri einari góðari sök. Fleiri av okkum duga at skriva — so latið okkum skriva! Fleiri av okkum faast við eitthvørt listarligt — so latið okkum taka okkum fram innan listina.

Tað snýr seg ikki um at vit eru minni verðar enn mannfolkið. Í og fyri seg snýr tað seg einans um menniskju og um tað at liva saman í einum samfelagi. Hvørji virði vilja vit leggja í samfelagið við mannin? Hvat vilja vit gera, og hvat eru vit til reiðar at geva til gagns fyri hesa samveru? Vilja vit arbeiða saman, ella vilja vit slita sundur? Vilja vit arbeiða fyri eini betri tilveru fyri allar partar?

Kvinnur eru menniskju. Menn eru menniskju. Børn eru menniskju. Kvinnur hava fyrminur fram um menn. Menn hava fyrminur fram um kvinnur. Børn hava fyrminur fram um kvinnur og menn.

Hesi trý sløg av menn-

iskjum skulu liva saman, tað er tann stóra ætlanin við øllum. Okkara heimur hevur pláss fyri øllum trimum sløgum. Tað er javni millum tey. Tey eru ólík og líka! Kvinnan kann gera eitthvørt, sum ikki liggur fyri hjá manninum og umvent, og bæði kunnu tey seta sitt merki á barnið. BARNIÐ HAR-AFTUR • MÓTI KANN LÆRA TEY VAKSNU AT MINNAST TIL BARNIÐ • TEIMUM SJÁLVUM! Kvinnan og maðurin kunnu saman læra barnið at byggja upp tann form, sum samfelagið vil hava tað at fara í, tá tað einaferð skal stiga inn í vaksna heimin.

Virðingin fyri okkum sjálvum er ógvuliga týðingarmikil. Hon má gravast fram undan øllum ruskinum og setast á rætta stað aftur.

Tann størsti vandin vit kunnu koma í, er tann, sum øll kvinnurørslan í londunum rúndan um okkum eitt bil strandaði á, nevniliga hatur. Hatur fjøtrar teg. Hatur tú mannin, hevur tú knýtt teg fastari at honum. Elska hann og lat hann fara, elska tað mannliga elementíð í náttúruni — uttan tað missa vit og heimur okkara javnvágina.

Kærleikin er altíð eitt betri vápn at nýta. Alt okkara univers er gjørt av kærleika. Og kæreiki hevur enn ikki teknað seg fyri ein einasta ósigur í heims-søguni.